

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ АПН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО
МИСТЕЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ
**МИСТЕЦЬКИЙ ІНСТИТУТ ХУДОЖНЬОГО
МОДЕЛЮВАННЯ ТА ДИЗАЙНУ
ІМ. САЛЬВАДОРА ДАЛІ**

**МИСТЕЦЬКА ОСВІТА:
ЗМІСТ, ТЕХНОЛОГІЇ, МЕНЕДЖМЕНТ**

Збірник наукових праць
ВИПУСК 4

КИЇВ — 2009

ББК 85.14 8 43 ХДК
75.01 (082)
В 65

Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент // 42. наук,
праці. Випуск 4. К., 2009. с. 547

У збірнику наукових праць представлені результати
наукових досліджень
з проблем мистецької освіти, її змісту, технологій, менеджменту.
Для наукових працівників, викладачів, докторантів,
аспірантів, студентів.

Редакційна колегія:

Мадзігон В.М., дійсний член АПН України, доктор педагогічних
наук, професор, голова редакційної колегії

Євтух М.Д., дійсний член АПН України, доктор педагогічних
наук, професор

Чебикін А.М., дійсний член АМУ України, професор, народний
художник України

Фурса О.О., кандидат педагогічних наук, професор, заступник
голови редакційної колегії

Селівачов М.Р., доктор мистецтвознавства, професор

Федорук О.К., доктор мистецтвознавства, професор

Гріфен Л. О., доктор технічних наук, професор

Лещенко М.П., доктор педагогічних наук, професор

Олексюк О.М., доктор педагогічних наук, професор

Орлов В.Ф., доктор педагогічних наук, професор

Шевнюк О.Л., доктор педагогічних наук, професор

Таранік-Ткачук К.В., кандидат педагогічних наук,
відповідальний редактор

Постановою Президії ВАК України від 13 лютого 2008 року №1-
05/2 збірник затверджений як наукове фахове видання України, в якому
можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття науко-
вих ступенів доктора і кандидата наук (перелік № 6).

ISBN 966-602-034-3

– Вип. 1. / За ред. А.С. Лобанова. – Кривий Ріг: Видавничий дім. 2006. – С. 9- 15.

6. Отич О. М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти: Монографія / О.М. Отич; за наук. ред. І.А. Зязюна. – Чернівці: Зелена Буковина, 2009. – 752 с.

7. Суименко Е.И. Индивидуальный и социально-групповой способы формирования личности / Е.И. Суїменко. Громадянське суспільство та проблеми становлення особистості: Наукові доповіді та повідомлення Міжнародної науково-практичної конференції. – Вип.1. / За ред. А.С. Лобанової. – Кривий Ріг: Видавничий дім. 2006. – С. 5-8

8. Теоретичні та методичні засади неперервної мистецької освіти: Збірник матеріалів науково-методичного семінару. – Чернівці: Зелена Буковина. 2008. – 288 с.

УДК 371 134:37.7.071

Олена Шевнюк
м. Київ

КОМПЕТЕНТНІСТНИЙ ПІДХІД ДО МОДЕЛЮВАННЯ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ-ПЕДАГОГІВ

В статті пропонується підходи використання компетентностного підходу в процесі моделювання содержания обучения художников-педагогов в системе многоуровневого обучения в контексте требований Болонской декларации.

In the article offered approach to application of the competence-based education in the design of maintenance of studies of future art pedagogs in the system of multilevel

education in accordance with the requirements of Bolon's declaration.

Визнання Україною Болонської декларації зумовлює необхідність моделювання інноваційного змісту навчання майбутніх фахівців, що сприяє реалізації цілей формування спільного європейського простору вищої освіти. В якості нового парадигмального підходу, що може сприяти подоланню знаневих орієнтацій вищої освіти, у контексті європейської інтеграції запропонований компетентнісний підхід. Сьогодні відбуваються спроби обґрунтувати стандарти вищої професійної освіти саме в компетентнісній моделі фахівця. Компетентнісний підхід (competence-based education CBE) як визначена методологічна парадигма, вихідна позиція дослідження та проектування освітнього процесу базується на взаємодії двох його основних смислоутворюючих універсалій – компетентність і компетенція.

Загальна феноменологія професійної компетентності знайшла відображення в дослідженнях російських науковців В. Адольфа, О. Бондаревської, Н. Кузьміної, О. Реана, О. Хуторського, І. Зимньої, а також українських педагогів І. Бабіна, В. Кондратюка, І. Цепової та інших. Всі вони зазначають, що постановка проблеми викликана світовою тенденцією глобалізації системи освіти, потребою в соціальній мобільності студентів і викладачів на ринку праці, міжнародного визнання ступенів і кваліфікацій, що провокує прагнення термінологічної уніфікації. Нами запропоновано підхід до моделювання змісту навчання майбутніх художників-педагогів на засадах компетентнісного підходу з урахуванням досвіду ініціатив європейської комісії, Європейської асоціації університетів, зокрема, проектів "Створення спільних (подвійних) дипломів" (Surveyon Master Degrees and Joint

degrees in Europe), “Налаштування освітніх структур” (Trends in Learning Structures in European Higher Education III), «Формування культури якості» (Quality Culture Project: Round II; Європейській Вищій Освіті III). Вони спрямовані на реалізацію завдань Болонської декларації на інституціональному рівні, а саме визначення точок конвергенції та розробки спільного розуміння змісту кваліфікацій за рівнями в категоріях компетенцій як результатів навчання. Під останніми і розуміються набори компетенцій, що включають фахові знання, уміння і навички, які визначаються для навчальної програми в цілому і кожного модуля окремо.

Пріоритетні напрями роботи включають:

- визначення інваріантних і варіативних компетенцій фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра і магістра;
- структурування навчальних планів з точки зору змісту і власне методів навчання;
- визначення фахових компетенцій випускників бакалаврату і магістратури;
- розробка методології аналізу інваріантних і варіативних компонентів змісту, набору фахових компетенцій.

Розв’язання зазначених завдань вирішує проблему вироблення спільних поглядів на те, що фахівці повинні уміти після закінчення навчання. Застосування компетентнісного підходу дозволяє зберегти гнучкість і автономію архітектури навчального плану.

Запропонований підхід до структурування змісту навчання майбутніх художників-педагогів засновано на таких базових принципах:

- культуровідповідності, фундаментальності, взаємозалежності і взаємодоповнюваності;

- самодостатності та наступності рівнів бакалавра і магістра;
- вираження результатів навчання в термінах кредитів, прив'язаних до фахових компетенцій (програми бакалаврського рівня – 240 кредитів, програми магістерського рівня 60-90 кредитів);
- розробка спільних і прозорих рівневих засобів діагностування фахових компетенцій, заснованих на об'єктивних стандартах.

У рамках моделювання структури змісту навчання майбутніх художників-педагогів було дотримано принципу виокремлення загальних і фахових компетенцій. Визначений у процесі досліджень на кафедрі образотворчого мистецтва Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова протягом 2004-2009 рр. набір *загальних компетенцій* майбутніх фахівців було структуровано за трьома категоріями: особистісні, інструментальні та системні.

Особистісні компетенції це індивідуальні здатності, пов'язані з умінням виражати почуття і ставлення, критично осмислювати соціокультурні явища, здійснювати самоаналіз, уміння працювати в колективі, брати на себе соціальні та моральні зобов'язання, здійснювати ефективну педагогічну взаємодію. Набір особистісних здатностей містить:

- 1) здатність до критики і самокритики;
- 2) уміння працювати в команді;
- 3) здатність до вибору оптимальних методів педагогічного спілкування;
- 4) естетичне ставлення до оточуючої дійсності;
- 5) здатність взаємодіяти з експертами в інших предметних областях;
- 6) здатність приймати різноманітність і міжкультурні

відмінності;

7) усвідомлення соціальних зобов'язань педагога в суспільстві;

8) визнання моральних цінностей.

Інструментальні компетенції включають когнітивні здібності, здатність розуміти і використовувати ідеї і концепції; методологічні здібності, здатність розуміти і керувати оточуючим середовищем, організувати час, вибудовувати стратегії навчання, прийняття рішень і розв'язання проблем; технологічні уміння, зв'язані з використанням техніки, комп'ютерні навички і здатності управління інформацією; лінгвістичні навички, комунікативні компетенції. Конкретизований набір виглядає таким чином:

1) здатності аналізу і синтезу;

2) здатність організації та планування;

3) базові загальноосвітні знання;

4) базові фахові знання;

5) комунікативні навички в сфері рідної та іноземної мов;

6) елементарні комп'ютерні навички;

7) здатності оперування інформацією (аналіз і застосування інформації з різних джерел);

8) здатність розв'язувати нестандартні проблеми;

9) здатність приймати рішення.

Системні компетенції – це взаємодія знань, умінь і ставлення до діяльності, що дозволяє усвідомлювати, яким чином частини цілого співвідносяться одна з одною, і оцінювати місце кожного з компонентів у системі, здатність планувати зміни з метою оптимізації системи і конструювати нові системи. Системні компетенції вимагають освоєння інструментальних і особистісних як базових. Вони охоплюють:

- 1) здатність застосовувати знання на практиці;
- 2) дослідницькі уміння;
- 3) здатність до навчання та освоєння нової інформації;
- 4) уміння адаптуватися в нестандартних ситуаціях;
- 5) здатність до генерації нових ідей (творчості);
- 6) готовність до лідерства;
- 7) розуміння культур і звичаїв інших країн;
- 8) здатність працювати автономно і самодостатньо;
- 9) уміння розробляти проекти і керувати ними;
- 10) здатність до ініціативи і підприємництва;
 - 1) відповідальність за якість діяльності;
 - 12) воля до успіху.

Фахові компетенції визначалися варіативно для освітньо-кваліфікаційних рівнів. Рівень *бакалавра* вимагає сформованості таких компетенцій:

- володіння знаннями основ та історії художньо-педагогічних дисциплін;
- здатність логічно і послідовно демонструвати освоєні знання;
- здатність контекстуалізувати нову художньо-педагогічну інформацію й інтерпретувати її;
- уміння продемонструвати розуміння спільної структури дисципліни і зв'язку між предметами навчального плану;
- здатність розуміти і застосовувати методи художнього аналізу предметів і явищ дійсності;
- здатність правильно використовувати методи педагогічних і технології художніх дисциплін;
- здатність оцінити рівень креативності художніх об'єктів.

Випускники рівня *магістр* повинні:

- володіти предметною сферою на просунутому рівні,

тобто володіти інноваційними педагогічними методами і новітніми техніками візуальної творчості;

- критично відслідковувати і осмислювати розвиток педагогічної теорії і художньої практики;
- володіти методами незалежного дослідження;
- бути здатним внести оригінальний вклад до обраної сфери діяльності, наприклад, у рамках кваліфікаційного дипломного проекту;
- продемонструвати здатність до творчого пошуку;
- опанувати компетенції на професійному рівні.

Навчальні дисципліни відповідно описуються за стандартною системою – за *рівнями*:

- курс базового (Basic) рівня (вступ до спеціальності, історія України, ділова українська мова, філософія, іноземна мова, технічні засоби, культурологія, живопис, малюнок, композиція, педагогіка, психологія тощо);

- курс проміжного (Intermediate) рівня, призначений для поглиблення базового знання (технічні засоби навчання, кольорознавство, пластична анатомія, скульптура, декоративно-прикладне мистецтво, історія образотворчого мистецтва, методика художнього навчання і виховання тощо);

- курс просунутого (Advanced) рівня (комп'ютерна графіка, аналіз творів образотворчого мистецтва, прикладна графіка, основи арт-терапії тощо);

за *типами*:

- основний (Core) курс (живопис, малюнок, композиція, скульптура, декоративно-прикладне мистецтво, історія образотворчого мистецтва тощо));

- зв'язаний (Related) курс, що підтримує основну програму (філософія, іноземна мова, культурологія, кольорознавство, художня кераміка тощо);

- варіативний (Minor) курс за вибором

студентів (практикум з історичного костюма, прикладна графіка, основи арт-терапії, спецкурси).

Зазначена типологія робить систему навчального змісту прозорою і простою для розуміння та використання, наприклад, маркування 8.І.С свідчить, що курс історії образотворчого мистецтва є основним, проміжним і містить 8 кредитів, а маркування 3.А.М, що курс основ арт-терапії є просунутим, варіативним з об'ємом у 3 кредити.

Відповідно зміст навчального плану структурується за п'ятьма типами *модулів*:

□ *основні* модулі, тобто групи предметів, що складають ядро професії художник-педагог;

□ *підтримуючі* модулі – наприклад, для досліджуваного фаху це математика, статистика і інформаційні технології);

□ *організаційні та комунікативні* модулі – наприклад, управління часом, робота в групах, риторика, іноземні мови;

□ *спеціалізовані* модулі, що поглиблюють компетенції обраного фаху, факультативні;

□ *транспонуючі* модулі – наприклад, проекти, курсові, що вибудовують місток між теорією і практикою.

Основні та спеціалізовані модулі при цьому розглядаються як блоки, спрямовані на отримання, розширення і поглиблення знань; підтримуючі – як такі, що розвивають методологічні компетенції; організаційні та комунікаційні – як направлені на самонавчання і самоорганізацію; транспонуючі – як такі, що забезпечують перенесення знань на практику. Спільне правило – чим вище рівень, тим більше модулів спеціалізованих і транспонуючих. Доцільною, на наш погляд, є модель навчального плану бакалаврів спеціальності 6.020205, представлена в *таблиці 1*

Таблиця 1

Модулі курсу	Основні	Спеціальні зовані	Підтри муючі	Організаційні і комунікативні	Транспоруючі
1 курс	Живопис 7BC Малюнок 7BC Композиція 7BC Історія образотворчого мистецтва 4IC 4Психологія BC	Кольоро знавство 2IC Художня кераміка 7IC	Історія України 3BR	Ділова українська мова 2BR Іноземна мова 4IR	Пленерна практика 4BC
2 курс	Живопис 7BC Малюнок 7BC Композиція 7BC Скульптура 8IC Історія образотворчого мистецтва 4IC Психологія 4BC 4Педагогіка BC	Пластична анатомія 2IC Практикум з історичного костюма 4AM	Філософія 6BR Інформаційні технології 5IR	Іноземна мова 4IR	Курсова робота з психології 3AR Пленерна практика 4IC
3 курс	Живопис 7BC Малюнок 7BC Композиція 7BC Декоративно-прикладне мистецтво 6IC Педагогіка 5BC	Комп'ютерна графіка 3AR Прикладна графіка 6AM Методика художнього навчання і виховання 6IC	Основи екології 3IR	Право знавство 2IR Культурологія 2IR	Курсова робота з методики художнього навчання і виховання 3AC Навчальна практика 4IC
4 курс	Живопис 7BC Малюнок 7BC Композиція 7BC Декоративно-прикладне мистецтво 6IC	Комп'ютерна графіка 3AR Основи арт-терапії 3AM	Безпека життєдіяльності 6IR	Політологія 3AR 2Соціологія AR	Виробнича практика 6AC Дипломний проект 7AC
240 кр.	120кр.-53,8%	36кр.-15%	23кр.-9,6%	19кр.-7,9%	33кр.-13,7%

Модель навчального плану магістрів спеціальності 8.010103, представлено в таблиці 2.

Таблиця 2

Модулі Курс	Основні	Спеці- алізовані	Підтримуючі	Організаційні і комунікативні	Транспортуючі
5 курс	Педагогіка вищої школи 3АС Психологія вищої школи 3АС	Техніки живопису 4АС Техніки графіки 4АС Композиція 6АС Методика навчання образотворного мистецтва у ВНЗ 4АС Методологія і методи педагогічних досліджень 3АР Сучасне візуальне мистецтво 2АМ Актуальні проблеми художньої творчості 2АМ	Філософія освіти 2АР Психологія мистецтва 3АР	Організація управління навчальним процесом у ВНЗ 2АР Вища освіта і Болонський процес 1АР	Пленерна практика 4,5С Виробнича практика 5,5С Асистентська практика 5,5АС Дипломний проект 5,5АС
60 кр	6 кр -10%	25 кр -41,6%	5 кр -8,4%	3 кр -5%	21 кр -35%

Необхідно відзначити, що створення інноваційної системи змісту навчання вимагає зміни всієї парадигми вищої освіти, у тому числі оновлення технологій навчання, моніторингу навчальної успішності, методів забезпечення якості. Зміни в підході до навчання стосуються, перш за все, зрушення акценту з процесу на результати навчання, трансформації ролі викладача, концентрації уваги на активних формах освоєння знань, оновлення організації процесу навчання, забезпечення його інтенсивності тощо. Визначення результатів професійної підготовки спеціалістів в категоріях компетенцій сприятиме прозорості, легкості розуміння і оптимальності використання навчальних систем.